

A főiskolai tisztképzés további fejlesztéséről

Sinkó István alezredes

Néphadseregünk minőségi fejlesztése során a tisztképzésben is áttértünk, a kor követelményeinek megfelelő főiskolai képzésre. Megelőzően a vezetés alaposan tanulmányozta fegyverbarátaink, köztük elsősorban a szovjet hadsereg tisztképzési rendszerét, egyetemeink, főiskoláink tanmenetét, elemezte fegyvernemi középfokú tisztképzésünk közel kétévtizedes tapasztalatait. A tanulságok felhasználásával, személyi, gazdasági, technikai feltételeiknek megfelelően alakultak meg katonai főiskoláink.

Az eltelt hét év alatt az MSZMP KB-ának és a kormány művelődéspolitikai határozatának szellemében hadseregünk kiképzési és harc-készültségi követelményeivel összhangban folyamatosan fejlődött főiskolai tisztképzésünk.

Ma már a katonai főiskolák fegyvernemek, szakcsapatok, szolgálati ágak szerint profilizáltak, tudományos igényű, felsőfokú tentervekkel, kiképzési programokkal rendelkeznek. A hallgatókat akadémiai, egyetemi képzettségű, számos tudományos fokozatú, főiskolai pedagógiai, módszertani gyakorlattal, gazdag csapattapasztalatokkal rendelkező katona és polgári tanár oktatja, neveli.

A katonai főiskolákon gondosan megszervezett az elméleti és gyakorlati tanulmányi, tudományos kutató-, módszertani munka, a napi élet, a vizsgáztatások rendje. A katonai oktatás a hadseregünkben rendszerezett legkorszerűbb harci-technikai eszközökkel történik. A felsőfokú elméleti és gyakorlati képzéshez jól felszerelt és berendezett általános pedagógiai, szakmai kabinetek, laboratóriumok, kiképzési objektumok (bázisok), audiovizuális és más modern oktatástechnikai eszközök állnak rendelkezésre.

Az oktatók, hallgatók munka- és létkörülményei jelentősen fejlődtek. Kialakultnak tekinthető a tanulmányi folyamat főiskola szintű vezetési mechanizmusa is. A csapatok és katonai főiskolák aktív együttműködése a tisztjelöltek gyakorlati képzésében és a kibocsátott tisztek munkájának értékelésében egyre szorosabbá, hatékonyabbá válik.

Mindezek együttes eredményeként tény, hogy évről évre szélesebb látókörű, magasabb általános műveltséggel rendelkező, alaposabb politikai, katonai, szakmai ismeretekkel és gyakorlati jártassággal rendelkező fiatal tisztek kerülnek ki katonai főiskoláinkról.

Igazolja ezt — az előjárói értékelések és a csapatok döntő többségének egybehangzó véleménye mellett — maga az élet, vagyis az, hogy a főiskolai végzettséggel rendelkező fiatal tisztek a legkülönbözőbb beosztásokban egyre jobban megállják helyüket.

Az élet minden területére kiterjedő, napjainkat jellemző gyors ütemű tudományos-technikai haladáson belül azonban néphadseregünk harci felkészítésében és harcalkészültségének erősítésében, következőképpen a tisztképzésben is, újabb és újabb fejlődési tendenciák jelentkeznek. A tudományos információs anyag rohamos bővülése, a tudományágak differenciálódása, a harci-technikai eszközök és felhasználási lehetőségük szüntelen fejlődése, ezeket követően a főiskolai képzés hatékonyságát fokozó oktatástechnikai eszközök minőségi és mennyiségi növekedése, törvényszerűen követelik a tisztképzés állandó tökéletesítését, az eddigiéknél is tudományosabb, gyakorlatiasabb, gyorsabb fejlesztését. Ilyen formában néphadseregünk minőségi fejlesztésének mai szakaszában a tisztképzés tudományos és sok irányú tökéletesítése katonai főiskoláink permanens feladatává vált.

A felsőfokú képzés fejlesztésével tudományosan foglalkozó elméleti és gyakorlati szakemberek világszerte, a baráti szocialista országokban is éppen úgy mint nálunk, a mai követelményeknek megfelelő szakemberek képzésében az elmélet és gyakorlat arányainak helyes értelmezéséről, kialakításáról, meghatározásáról vitáznak leggyakrabban. A képzés tényleges folyamatában ez a vita időlegesen mindig eldöntött, mert a kiképzési programok a főiskolák számára pontosan meghatározzák a tantárgyakénti elméleti és gyakorlati képzés arányait. Ez természetesen nem zárja ki az elméleti vitákat nevelők, oktatók, tanárok, hallgatók, tanintézetek és csapatok között. Az ilyen viták végső konklúziójaként egyes csapatoknál még ma is hangot adnak olyan elvárásnak, hogy a főiskolákról kibocsátott tisztek kész parancsnokok, vezetők, kiképzők legyenek. Minden tanintézeti gyakorlati képzésnek azonban határa van. Köztudott igazság, hogy egyetlen egyetem, főiskola sem képes felkészíteni hallgatóit mindarra, amire a gyakorlati életben szükségük lehet.

Bármennyire is tökéletesedik a speciális tanintézeti gyakorlati képzés, a felsőfokú tanintézetek oktatásában továbbra is az általános, és a szakismereteket tudományosan és széleskörűen megalapozó, a gyakorlati képzéssel arányosan komplexesített elméleti képzés lesz a meghatározó. Objektíven tehát a katonai főiskoláktól sem várható el, hogy teljesen kész, gyakorlott parancsnokokat, vezetőket bocsássanak ki. Annyi azonban mindenkor, de az oktatás-nevelés további tökéletesítésével a jövőben még inkább elvárható, hogy a főiskolák hazájukat, társadalmi rendszerünket forrón szerető, mély hivatásérzettel rendelkező, erkölcsileg szilárd, politikailag aktív tiszteket neveljenek. Olyanokat, akik a főiskolai képzés során annyi elméleti ismeretet sajátítottak el, annyi gyakorlatot szereztek, amennyi avatásuk után biztosítja a csapatéletbe való gyors beilleszkedésüket, és ott parancsnoki, vezetői feladataik végrehajtásának,

hivatásbeli kötelességeiknek megkezdését. A továbbiakban pedig valamennyi későbbi beosztásba képesek legyenek a mindenkori tudományos-technikai fejlődéssel lépést tartó önképzésre, önálló alkotó munkára. Ez a felsőfokú oktatás folyamatos fejlesztésében optimálisan elérhető tanintézeti maximum.

A felsőfokú tisztképzés legfontosabb fejlesztési tendenciái közül, a véleményem szerint jelenleg legaktuálisabbakat szeretném kiemelni.

Ezek:

— a tantervek, tantárgyprogramok, tematikák rendszeres időszakos kiegészítése, korrekciója a folyton fejlődő tudományágak legújabb ismeretanyagával (a korszerű főiskolai képzés tudományos színvonalának alapja és meghatározója);

— az elméleti és gyakorlati oktatás-nevelés hatékonyságának növelése (a főiskolai képzés tökéletesítésének állandó tendenciája) és

— az oktatási folyamat vezetésének tökéletesítése a főiskolákon (a főiskolai képzés szerveztségének korszerű követelménye).

A tárgyprogramok, tematikák időszakos kiegészítése, korrekciója a folyton fejlődő tudományágak legújabb ismeretanyagával, a főiskolai képzés tökéletesítésének előfeltétele. A korrekciók végrehajtása a főiskolák tudományos szerveire, a politikai, alapozó- és szaktanszékekre hárul. A megvalósítás egyik feltétele, hogy a tanszékek a főiskolával kapcsolatban álló egyetemek, akadémiák, katonai és polgári főiskolák azonos tantárgyakat oktató tanulmányi szerveivel a közvetlen kapcsolataikat kifejezetten a tudományos új információk rendszeres cseréje érdekében, az eddigieknél sokkal szorosabbra fűzzék, állandó és konkrét együttműködéssé fejlesszék. Másik feltétele, hogy a tanszékvezetők mindent megelőzve a tanszéki tudományágak, tantárgyak elméleti és oktatómódszertani tökéletesítését állítsák a tanárok tudományos kutatómunkájának tényleges középpontjába és közvetlenül maguk irányítsák az ez irányú aktív, alkotó munkát. A tanszékek tudományos kutatómunkájában, éppen a felsőfokú képzésben való felhasználás céljából különös jelentőségű az alaptudományok új eredményeinek figyelemmel kísérése.

A jóváhagyott tudományos munkatervek egyébként például a műszaki főiskolán kettős prognosztikai elvet követnek felépítésükben. Előirányozzák a mindenkori harci technika új alkalmazási területeinek kutatását és fejlesztik az üzemben tartásuk, javításuk megszervezésére, végrehajtására irányuló hallgatói felkészítést.

A felsőfokú katonai oktatásban igen jól szervezett a tantervek, programok, tematikák — tartalmi — korrekcióinak, átalakításának esetleg óraszám változtatásokat is igénylő jóváhagyása.

A tantervek korunk gyors ütemű tudományos-műszaki fejlődése mellett is, tartalmukban és óraszámukban általában 5—10 évig stabilnak tekinthetők. A műszaki főiskolai profilokban ugyanis, egyes tantárgyaknál (például rádiótechnikai) 5—6 évenként változik meg a tananyag, más tantárgyaknál (például mechanikai) ugyanezen idő alatt csupán új kiegészítő eredményekkel bővül a tudományos tananyag.

A tantervek tantárgyai között a tananyagot és óraszámokat érintő módosítások jóváhagyása a katonai főiskolák közvetlen vezető szerveinek hatáskörébe tartozik. A szakkiképzési tantárgyakon belüli tantárgy-

programi, illetve az egyes tantárgyak tematikai módosításait — az erre vonatkozó előjárói „Irányelvek” szerinti százalékos meghatározásokban — az illetékes fegyvernemi főnökök (szolgálat főnökök, csoportfőnökök) vagy a főiskolák parancsnokai engedélyezik.

A tudományos kutatómunka ilyen megszervezése, művelése és a tanulmányi okmányok idejében történő módosítási lehetőségei mindenkor biztosítják a felsőfokú katonai oktatás-nevelés legújabb tudományos információs anyagokkal történő korszerűsítését.

A tantervek, tantárgyprogramok, tematikák kiegészítésére, korrekciójára, ha szükséges teljes átszerkesztésére természetesen rendszeresen, időszakonként ki kell dolgozni a szükséges javaslatokat. A kidolgozások megelőző igen gondos, tapasztalatokat elemző tanszéki tudományos szakmai-pedagógiai-módszertani munkát követi a korrekciók, átszerkesztések igen fontos, egyértelmű, egységes, szabatos tartalmi (kiképzési célok, tananyag, tárgykörök, oktatási módszerek stb.) megfogalmazása, majd az elkészült javaslatok felterjesztése.

A főiskolák tudományos színvonalát alapvetően mindenkor a korszerű, és rendszeresen tökéletesített képzési programok, tematikák határozzák meg.

Az elméleti és gyakorlati oktatás-nevelés hatékonyságának növelése már sokkal több egymással összefüggő részfeladat folyamatos megoldását igényli.

El kell fogadnunk, hogy az elméleti képzésnek már csak azért is priori szerepe van a főiskolai képzésben, mert csakis fejlett elméleti oktatás alapozhatja meg, a vele kölcsönhatásban álló gyakorlati képzést. Ilyen formában az elméleti és gyakorlati oktatás fejlesztésénél is az elméleti képzés hatékonyságának növeléséből kell kiindulni. Természetesnek tűnik, hogy a képzések hatékonyságának növelése maga után vonja a kiképzési idő, valamint a hallgatók és tanárok megterhelésének növekedését. A kori követelmények és az ember korlátozott fizikai-szellemi teljesítőképessége miatt azonban ma már sem a tanulmányi időt, sem a leterheltségeket nem célszerű, de talán nem is lehet tovább növelni. Ezért a képzések tökéletesítésének mai új feladata, hogy a főiskolák tanulmányi szervei a tudományos-technikai fejlődés eredményére támaszkodva, azok felhasználásával intenzíven kutassák a képzések hatékonyságának növeléséhez vezető olyan új formákat, módszereket, amelyek nem növelik tovább a kiképzési időt és a tanulmányi megterheléseket. A korszerűsítés mellett a tantárgyprogramok racionális és rendszeres korrekciója, illetve időszakos átszerkesztése is szolgálja ezt a célt. De kifejezetten erre irányulnak azok az egészséges törekvések is, amelyek az ismeretközlés eddigi módszereinek tantárgyankénti felülvizsgálásával új, az oktatási időt nem növelő tökéletesebb módszerek kialakítását célozzák. Az oktatás-nevelés hatékonyságát növelhetik még, a már meglévő oktatástechnikai eszközök szélesebb körű és célirányosabb felhasználása, a programozott oktatás további kiterjesztése, új, tudományosan kidolgozott ismeretközlési módszerekhez a meglévőknél korszerűbb oktatástechnikai eszközök konstruálása, kiviteleztetése, ezt követő alkalmazása, vagy multimetodikai rendszerek, alrendszerek bevezetése a felsőfokú katonai oktatásban.

Feltétlenül felül kell vizsgálni és csökkenteni kell a hallgatói jegyzetelést igénylő eléggé elterjedt előadásformákat, mely már valóban a legtöbb tantárgy oktatásánál — különösen a gyakorlati oktatásra való törekvés tendenciáját tekintve — elavult módszereknek tekinthető.

Az oktatás hatékonyságát növelő új oktatási módszerek kidolgozása, mint a főiskolai oktatás tökéletesítésének állandó tendenciája, elmélyült, tudományos alkotó tanári munkát kíván. Ez a kérdés szorosan kapcsolódik a tanári leterheltséghez.

A tanárok előírt továbbképzésük-önképzésük mellett tudományos munkában kidolgozzák a tematikát, összeállítják foglalkozásaik tananyagát, teljesítik egyéb szolgálati feladataikat és végzik legfontosabb tevékenységüket a hallgatók módszeres főiskolai kiképzését-nevelését. Elfoglaltságukat, megterhelésüket végső fokon csupán a tervezett, illetve megtartott foglalkozásaik, konzultációik óraszámával mérjük. Az így született és kategórikusan meghatározott egységes óránormák ma már nem fedik teljesítményüket. Az óránormák további ilyen fenntartása — az oktató-nevelő munka hatékonyságának növelése helyett, könnyen annak stagnálásához, vagy éppen csökkenéséhez vezethet. De nincs biztos módszerünk, a katonai főiskolai hallgatók helyes tanulmányi megterhelésének, illetve az ezzel arányban álló szabad idejének megnyugtató meghatározására sem.

Indokolt tehát tudományosan felülvizsgálni a tanárok és hallgatók leterheltségét, mert ezek szoros összefüggésben állnak a tanulmányi munka hatékonyságának további szükségszerű növelésével.

Minden parancsnok, katonai vezető mindenkor, békében és háborúban kiképzői-nevelői, illetve harcvezetői gyakorlati tevékenységekre hivatott. Éppen ezért az előljárói „Követelmények”-ben is konkrétan meghatározott tevékenységi körökben a gyakorlati képzés továbbfejlesztése képezi a főiskolák egyik legfontosabb napirendi feladatát. Ez pedig azt jelenti, hogy

- a politikai nevelői;
- a kiképzői;
- a harcvezetői (harcbiztosítói) és
- az alegységek napi életét

szervező-vezető parancsnoki tevékenységekben az eddigieknél sokkal erőteljesebben kell tovább fokozni a hallgatók gyakorlati jártasságát.

E tevékenységi körökben a jelenlegi képzés, az egyes tevékenységi köröket konkrétan megalapozó vagy meghatározó szaktantárgyak komplexesített elméleti-gyakorlati oktatásából áll. A képzés eredményessége, mindenkori színvonala, alapvetően a komplex képzésért felelős adott fegyvernemi, illetve szaktanszék, valamint a tevékenységi köröket tematikailag érintő egyéb szaktárgyakat oktató tanszékek — a képzések tantervi célját szolgáló — legközvetlenebb tanulmányi-módszertani, gyakorlati együttműködésétől, és az érintett tanszék csapattapasztalatától függ. A képzés további tökéletesítésének útját keresve azoknak kell igazat adnunk, akik e képzések javításában a megnyugtató megoldást a csapatok és főiskolák szorosabb, szervezett együttműködésében látják. Vagyis, ha az említett tevékenységi körök programterveit, tematikáit, módszer-

tani kidolgozásait a katonai főiskolák a csapatokkal együtt bizottságilag közösen készítik el és közösen szervezik meg a szükséges módszertani bemutató gyakorlatokat. Ilyen alkalmakkor még arra is mód volna, hogy a legjobb módszeres csapatkiképzési formákról a főiskolák a belső tanintézeti oktatáshoz audiovizuális magnófelvételeket is készítsenek.

Megvalósítása szükségessé teszi, hogy a tanszéki szakemberek rendszeresen a helyszínen tanulmányozzák a csapatok mai belszolgálati életét, ciklusos kiképzési formáit, módszereit, harcgyakolatait stb. Csak az így szerzett közvetlen tapasztalatok elemzése után kerülhetne sor a főiskolai gyakorlati képzés említett speciális programjainak, tematikáinak bizottsági összeállítására. A „Követelmények” tevékenységi köreiből a főiskolai gyakorlati képzés ilyen megalapozása, ezzel együtt a hallgatói csapatgyakorlatok pontos terveinek csapat-főiskolai, együttes elkészítése és a közösen készített programok, tervek végrehajtása — véleményem szerint is — feltétlenül elősegítené a tisztjelöltek csapatigényeket is jobban kielégítő és az élethez is közelebb álló, hatékonyabb gyakorlati képzését.

Nem kétséges ugyanis, hogy a főiskolai gyakorlati képzés tökéletesebben nélkülözhetetlen a csapatokkal történő szorosabb, szervezettebb együttműködés, az eddig tartott helyes kapcsolatok határozottabb célú további szilárdítása.

A csapatokkal való együttműködés céltudatosabb fejlesztésében azonban meghatározó szerepe van az előjáró szervek fokozottabb szervező-irányító-ellenőrző tevékenységének.

A hallgatóknak a felsorolt négy tevékenységi körben való pedagógiailag hatékonyabb gyakorlati nevelése igen időszerűvé teszi a felsőfokú sajátos katonai pedagógiai elvek tudományos kimunkálását. Gondoljunk itt különösen a fizikai és pszichológiai állóképességre, a parancsnoki (katonai vezetői) akarati tulajdonságokra, a találékonyságra, gyors helyzetfelismerésre és elhatározáshozatalra stb.-re való katonai nevelés tudományos metodikai megalapozására. Napjainkban talán éppen ez képezi a katonai főiskolák kutatótevékenységének eddig eléggé elhanyagolt legaktuálisabb tudományos feladatát.

Az oktatási folyamat vezetésének továbbfejlesztésével kapcsolatban csupán két területet szeretnék röviden érinteni:

- a főiskolai tanulmányi információs rendszer további tökéleteseztetését és
- a tanulmányi tervező-szervező munka automatizálását.

Olyan egységes információs rendszer kialakítására van szükség, mely a főiskolai vezetés és a főiskolák előjáró szervei részére az adott tényleges helyzetnek megfelelő operatív vezetéshez és döntésekhez szükséges adatokat mindenkor, azonnal szolgáltatja. Ehhez természetesen a jelenlegi tanulmányi mutatók felülvizsgálásával párhuzamosan ki kell dolgozni a tanulmányi munka egészére és különböző fázisaira jellemző legfontosabb új paramétereket. Ezek közé tartoznak többek között, a tanárok és hallgatók már említett tanulmányi megterhelését, a tanulmányi eredmények alakulását, az ellenőrzések módját, értékelését befolyásoló,

meghatározó, továbbá az önálló és vezetett tanulási formák analizálásához szükséges korszerű tanulmányi mutatók kimunkálása.

De a témakörbe tartozik a főiskolák tanulmányi munkáját szabályozó érvényes előjárói utasítások (vizsgaszabályzat, módszertani útmutatók stb.) egységes főiskolai Szervi Határozványba és Működési Szabályzatba foglalása, vagy például a vezető szervek, tanszékek, hallgatók és tanárok mindenkori tanulmányi tájékoztatására alkalmas főiskolai diszpécser szolgálat, információs központ megszervezése is. Végső cél lehet az információs rendszer elektronikus gépesítése.

A tanulmányi tervező-szervező munka automatizálására a Szovjetunió főiskoláiban már számos kísérletet végeztek.

Ezeknek eredményeként nemcsak az információk gyűjtése, értékelése, feldolgozása, a tanulmányi statisztikák összeállítása gyorsult meg, de határozottan és lényegesen javult a tanulmányi szervek munkájának vezetése is.

Az automatizálásban főiskoláinkon kezdeti lépés lehetne, a hadseregben használatos elektronikus gépek felhasználásával a tanrendek és a főiskolai szervek elfoglaltsági terveinek összeállítása stb.

Biztos vagyok benne, hogy a tisztképzés fejlesztésével kapcsolatban a leirtakkal új, eddig ismeretlen gondolatokat nem vetettem fel. Céлом csupán az volt, hogy a főiskolai képzés ismert, néhány jelenleg fejlesztésre váró kérdéseire felhívjam a figyelmet, s ezzel, ha lehet új gondolatok ébresztésére, esetleg alkotó tettekre ösztönözzem mindazokat, akik közvetve vagy közvetlenül érintettek a főiskolai tisztképzés további, gyorsabb tökéletesítésében.